

Anabaptisti

Ako sme napísali v predchádzajúcom čísle časopisu *Solas*^{Z1)}, na švajčiarskom území, v rámci švajčiarskej reformácie, sa rozvinuli tri „prúdy“, ktoré sa od seba líšili v teologickom dôraze.

Po nemecky hovoriace kantóny na severe nasledovali v reformácii Zwingliho, kým južné kantóny nasledovali Kalvína. Okrem týchto dvoch sa z Zürichu rozšírila aj tzv. „radikálna“ vetva (prúd) reformácie – anabaptisti (novokrstenci), ktorí potom prešli do Nemecka, Holandska, na Moravu a inam.

Táto tzv. „radikálna reformácia“ je známa aj pod názvom „ľavé krídlo reformácie“ alebo ako „tretia reformácia“^{Z2)}. Tento prúd zahrňuje v sebe všetky reformné prvky, ktoré nespádajú pod reformáciu prostredníctvom vládnych úradov^{P1)}. V tomto prúde reformácie sa obyčajne rozlišujú tri hlavné smery: anabaptisti, spiritualisti a racionalisti.

Spiritualisti podceňovali vonkajšie cirkevné formy a ceremónie. Namiesto toho zdôrazňovali vnútorné spoločenstvo s Bohom prostredníctvom Svätého Ducha.

Racionalisti dávali osobitný dôraz na racionálnu (rozumovú) pochopiteľnosť kresťanského učenia, čo viedlo k antitrinitárskym postojom (postoj odmietajúci učenie o Božej trojjedinosti) a k obnoveniu arinianizmu ^{P2)}.

□

Anabaptisti urobili najradikálnejší pokus o obnovenie cirkvi v celej reformačnej ére. Napriek pomenovaniu novokrstenci nebol ich hlavný dôraz na krste, ale na učeníctve, biblicizme a pacifizme ^{P3)}. Otázka krstu bola pre nich druhoradá. Ich cieľom bola rekonštrukcia cirkvi a sociálneho poriadku. Vyznávali slobodu svedomia a oddelenie cirkvi od štátu. Dostalo sa im rozsiahleho prenasledovania od štátu (trest sťatím), od katolíkov (trest upálením), ale aj od protestantov (trest utopením).

Vznik anabaptistického hnutia

Niektorí Zwingliho nasledovníci dospeli k presvedčeniu, že Zwingli zastal v reformácii na polceste. Najradikálnejší z nich boli Felix Manz (1500? – 1527), študovaný kňaz, a Conrad Grebel (1498 – 1527), vynikajúci humanistický učenec, ktorý podobne ako Zwingli študoval na univerzitách vo Viedni a v Bazileji. Títo koncom r. 1523 vyhlásili, že Zwingli je falošný prorok, ktorý nepodrobil všetky náboženské praktiky biblickému testu, opustil svoje nekompromisné stanovisko aj vo veciach, o ktorých Božie slovo hovorí jasne, a ktorý čaká na lenivé svetské úrady, aby zaviedli reformy, ktoré nariadil Boh. (Pozri poznámku P1.)

Krst ako vyjadrenie viery

Prvým a hlavným cieľom radikálnej reformácie nebolo (ako sa obyčajne tvrdí) zrušenie krstu detí a ešte menej zmena spôsobu krstenia (kropanie, ponáranie), ale ustanovenie čistej cirkvi obrátených kresťanov v protiklade so zmiešanou cirkvou sveta.

Roku 1524 Grebel a Manz dospeli v otázke krstu detí k záveru, že nemá biblické opodstatnenie a začiatkom roku 1525 začali svoje názory uvádzať do praxe. Bolo to 21. januára 1525, keď sa uskutočnila verejná debata, na ktorej Rada mesta Zürich rozhodla proti nim a vydala príkaz, aby všetky rodiny s nepokrstenými deťmi dali tieto do ôsmich dní pokrstiť. Namiesto toho sa zástupcovia radikálnych reforiem zhromaždili večer toho istého dňa a bolo tam pokrstených 15 účastníkov zhromaždenia.

Rada vydala rozhodnutie, aby zástancovia tohto radikálneho hnutia opustili kantón. Títo odmietli poslúchnuť a schádzali sa v dedine Zollikon pri Zürichu v súkromných domoch. Na veľkonočnú nedeľu 1525 bolo pokrstených asi 35 ľudí, ktorí spolu prijímali aj Večeru Pánovu. Takto vznikla skupina švajčiarskych anabaptistov, známa dnes pod názvom „Švajčiarski bratia“.

Zhromaždená cirkev

Tieto udalosti vyústili k sfornovaniu oddeleného spoločenstva „zhromaždenej cirkvi“, „pravých veriacich“. Anabaptisti za kresťanov považovali len tých ľudí, ktorí sa dobrovoľne prihlásili k nasledovaniu Krista. Preto odmietli účasť v štátnej cirkvi, ktorú Zwingli založil v Zürichu. Zároveň boli prví, ktorí praktizovali oddelenie cirkvi od štátu a zdôrazňovali plnú slobodu svedomia. Pravá cirkev je podľa anabaptistov tvorená len tými, ktorí sú presvedčenými veriacimi, dali sa pokrstiť na vyznanie viery a v ich životoch vidieť ovocie viery. Luther aj Zwingli považovali novozmluvný poriadok cirkvi za želateľný, ale neuskutočniteľný. Anabaptisti smerovali práve k uskutočneniu tohto novozmluvného vzoru viditeľnej cirkvi definovanej ako zbor vyvolených a zhromaždených zo sveta. Tento koncept napádal samotné základy vtedajšej „kresťanskej“ spoločnosti, čo viedlo k prudkému prenasledovaniu nielen z teologických, ale aj z politických dôvodov.

Prenasledovanie a rozšírenie hnutia

Po viacerých debatách, uväzneniach a vykázaniach dňa 7. marca 1526 zürišská Rada rozhodla, že anabaptisti majú byť utopení, čo mala byť paródia na ich vieru: *ten kto ponára, bude ponorený*.

Prvým z nich bol Felix Manz, ktorý bol utopený 5. januára 1527. C. Grebel nebol popravený len preto, lebo skôr než mohol byť popravený, zomrel na mor. Cudzinci s anabaptistickým presvedčením boli z mesta vyhostení a domáci väznení a popravovaní.

Jedným z hlavných šíriteľov anabaptistického učenia vo Švajčiarsku sa stal George Blaurock. Účinnosť jeho práce prekonal Manza aj Grebela. Pracoval najprv v Zürichu, potom v Berne a nakoniec v Tyrolsku. Jeho kázanie priťahovalo veľké zástupy poslucháčov. Ľudia sa dávali krstiť

a vznikali nové zbory. Utajiť veľký počet anabaptistov bolo čím ďalej tým ťažšie. Nakoniec bol Blaurock spolu s ďalšími zatknutý innsbruckými úradmi a 6. septembra 1529 upálený.

Napriek krutému prenasledovaniu sa anabaptistické hnutie šírilo a boli obavy, že nahradí štátnu cirkev. Na sneme v Speyeri r. 1529 sa katolíci s luteránmi dohodli, že anabaptizmus treba trestať smrťou. Luther najprv s rozhodnutím nesúhlasil, ale strach z anarchie ho okolo roku 1531 priviedol k súhlasu s trestom smrti za rúhanie a podvratnú činnosť. Došlo k poprave tisícov anabaptistov.

Anabaptistické vyznanie viery

Anabaptizmus vo Švajčiarsku sa pridržal dokumentu známeho ako Schleitheimské vyznanie, ktorí spísal Michal Sattler a bol v r. 1527 prijatý na spoločnej rade v Schleithime. Toto vyznanie pokrývalo hlavné body, v ktorých sa anabaptisti a iní reformátori rozchádzali. Išlo o: krst (je len pre dospelých); vylúčenie veriacich z cirkvi – tých, ktorí zhrešili a odmietajú nápravu; pamiatka Večere Pánovej – je len pre pokrstených veriacich; oddelenie veriacich od hriešneho sveta (do ktorého patrí rímskokatolícka i ostatné štátne cirkvi); cirkev nemá právo súdiť vo svetských veciach a používať iné tresty ako vylúčenie^{Z3}).

Michal Sattler (1490?-1527) bol bývalý benediktínsky mních z Freiburgu, ktorý štúdiom Pavlových listov dospel k evanjelikálnej viere, odišiel z rímskej cirkvi a zaujal luteránsky postoj viery. V roku 1525 odišiel z Rakúska do Švajčiarska a tam sa stal anabaptistom. Dostal sa do popredia tohto hnutia. Viedol zhromaždenia v lesoch, ktoré boli odhalené a Sattler musel v r.

1525 Zürich opustiť. V Štrasburgu sa pokúsil získať reformátorov pre anabaptizmus, ale bez úspechu.

Dňa 27. februára 1527 Sattler po odchode zo Štrasburgu predsedal synode v Schleitheme. Počas zasadnutia tejto synody bol spolu s inými bratmi zatknutý a odsúdený na smrť upálením, ktorému predchádzalo mučenie rozpálenými kliešťami. Na súdnom pojednávaní vzbudil pozornosť svojím pokojným vystupovaním. Rozsudok bol vykonaný 20. mája 1527. Svedectvo o Sattlerovej smrti a o jeho poprave sa v písomnej forme rozšírilo po okolitých krajinách a odzrkadľoval sa v ňom martýrsky duch anabaptizmu.

Stojí za pozornosť, že neskoršie diela reformátorov definujú svoje učenie nielen rozdielmi oproti rímskemu katolicizmu, ale aj oproti anabaptizmu. Schleitheimské vyznanie použili Zwingli a Kalvín na vyvracanie anabaptistického učenia^{P4)}.

Redakcia Solas

Zdroje:

Z1) Ulrich (Huldreich) Zwingli..., Solas číslo 40, jeseň 2018, str. 2.

Z2) Článok je napísaný s použitím textu z 35. kapitoly, str. 250-253 práce: Pavel Hanes, Dejiny kresťanstva, vydalo Združenie evanjelických cirkví v SR, Banská Bystrica 2016, A4, 429 strán, ISBN 80-88945-01-1. Pozri poznámku A) na str. 5 v Solas číslo 39, leto 2018.

Z3) Obširnejší text Schleitheimského vyznania sa nachádza v práci Z2) na str. 253.

Poznámky:

P1) Mestu Zürich vládla Rada alebo senát z majstrov 13 cechov. Reformácia tu mala vďaka tomu pred sebou oveľa ľahšiu cestu ako v Nemecku. Burgermeister (primátor, starosta mesta) prikázal, aby sa kázalo iba čisté Božie slovo. Zwingli, ktorý tu bol v tomto čase vedúcou osobnosťou reformácie, považoval za svoju povinnosť kázať Božie slovo a občianske authority mali uskutočniť praktické zmeny. Takto sa reformácia v severných kantónoch Švajčiarska uskutočnila prostredníctvom vládneho rozhodnutia. (Pozri zdrojZ1)).

P2) Arianizmus je učenie alexandrijského biskupa Ária (†336), ktorý nepriznáva Kristovi rovnocennosť s Bohom. Roku 325 bolo toto učenie odsúdené na koncile v Nicei (Nikai). Árius vystúpil v teologických diskusiách s názorom, že pred stvorením sveta stvoril Boh-Otec Krista ako prostredníka medzi sebou a tvorstvom, a že teda obaja nie sú rovnakej podstaty. Pre viac pozri prácu: Pavel Hanes, Dejiny kresťanstva, str. 86-93; Z2). Tu sa na str. 90 nachádza aj Vierovyznanie z Nikaie (tzv. „Vyznanie 318 otcov“).

P3) Pacifizmus je myšlienkový názor, osobná filozofia, spoločenské hnutie, politická doktrína – zavrhuje vojny a hlása zásady zmierlivého riešenia rozporov.

P4) Lutherov postoj k anabaptistom je opísaný v článku Luther, sola fide a otázka krstu na str. 31 tohto čísla.